

Ola Pilerot
Högskolan i Borås
ola.pilerot@hb.se

Högskolebibliotekariers informationsanvändning

Introduktion

Intresset för olika yrkesgruppers informationsrelaterade aktiviteter är utbrett inom det fält av biblioteks- och informationsvetenskapen (B&I) som vanligtvis går under benämningen informationsbeteende (se exempelvis Case och Given, 2016). En yrkeskategori som dock inte har studerats särskilt ingående är bibliotekarierna. Med undantag av Jenny Lindbergs (2015) avhandling om B&I-studenters och nyanställda högskolebibliotekariers informationsökning finns det få empiriska studier av hur bibliotekarierna söker och använder information i arbetet. Den studie som presenteras här syftar till att bidra med kunskap om högskolebibliotekariers professionella informationsanvändning¹. För att uppnå syftet har följande två forskningsfrågor formulerats:

- Hur håller sig de bibliotekarierna som deltar i studien informerade och uppdaterade kring sitt arbete?
- Hur utvecklar bibliotekarierna de kunskaper som krävs för att bedriva arbetet?

Syftet och frågorna ska ses i ljuset av idén om evidens-baserat biblioteksarbete (se exempelvis Dalrymple, 2011) som föreskriver att evidens utgörs av "knowledge derived from scientific endeavour" (Reynolds, 2000: 18–19). I enlighet med ett sådant synsätt handlar evidensbaserat arbete om att samla, värdera och applicera "research results that are pertinent to questions that arise in the course of everyday professional practice" (Dalrymple, 2011: 1790). Vetenskaplig evidens betonas i det här synsättet som den primära grunden för arbetet; evidens konsulteras i syfte att utveckla de kunskaper som behövs i den professionella praktiken. Dessutom ses inte sällan evidens som något som existerar oberoende av den kontext inom vilken den är förmodad att komma till användning (Nutley et al., 2013). Det finns dock en uppsjö av forskning inom olika discipliner som framhåller att

¹ Studien har tidigare i ett mer omfattande format rapporterats på engelska (se Pilerot & Lindberg, 2018).

såväl informationssökning (och informationsanvändning) som lärande med nödvändighet måste ses som situerad och oskiljbar från de sammanhang där de äger rum (se till exempel Lave och Wenger, 1991; Nicolini et al., 2003; Tuominen et al., 2005). Med utgångspunkt i det perspektiv som denna forskning erbjuder fokuserar föreliggande studie således på vad högskolebibliotekarier gör för att bli informerade och kunniga yrkespersoner.

Studien har genomförts vid ett bibliotek inriktat mot forskning och utbildning inom naturvetenskapen. Biblioteket utgör en av flera delar i en övergripande biblioteksorganisation. Personalen vid biblioteket är organiserad i olika arbetsgrupper om cirka sju till åtta personer i vardera gruppen, vilka ansvarar för områden såsom undervisning, media och kundtjänst. Närmare 30 bibliotekarier arbetar i biblioteket.

Studiens centrala studieobjekt utgörs av deltagarnas informationsanvändning, vilket är en aktivitet som är besvärlig att avgränsa och exakt ringa in. Det är exempelvis svårt att klart och tydligt avgränsa informationsanvändning från den relaterade aktivitet som utgörs av informationssökning. Med hänvisning till Orlikowskis (2002) begrepp *kunnande i praktiken* ("knowing in practice") betonas här att informationsanvändning – likt kunnande – är något som är inbäddat i och oskiljbart från andra handlingar, något som är pågående och liksom inbäddat i yrkespraktiken. Denna syn på informationsanvändning har inverkat på valet av metoder för dataproduktion.

Produktion av empiriskt material

Det empiriska material som ligger till grund för analysen har producerats genom en etnografiskt orienterad ansats som omfattade cirka 50 timmar deltagande observation, vilken resulterade i närmare 40 tättskrivna A4-sidor med fältanteckningar. Därtill har genomförts 10 ostrukturerade intervjuer dokumenterade i omfattande fältanteckningar. Ett komplement till det empiriska material som producerats genom observationer och intervjuer utgjordes av diverse (styr-)dokument producerade vid biblioteket.

Teoretiskt perspektiv

Analysen av det empiriska materialet genomfördes ur ett praktikteoretiskt perspektiv (se exempelvis Hui, Schatzki och Shove, 2017). Att tala i termer av en eller flera "praktiker" antyder något om vad forskaren uppfattar som väsentligt att beakta inom ramen för undersökningen av ett visst fenomen. I den här studien utgör en "praktik" både en benämning på den analytiska enhet som har avgränsats och gjorts till föremål för studium, i det här fallet bibliotekariernas informationsanvändning, och den uppsättning aktiviteter som uppmärksamheten har riktats mot, det vill säga alla de aktiviteter som äger rum i biblioteket och som går att relatera till informationsanvändning. Ett väsentligt drag i det praktikteoretiska perspektiv som applicerats i den här studien består i att uppmärksamhet särskilt har riktats mot de materiella omständigheter som utgör en del av och bidrar till att forma det som görs i praktiken. Det har bland annat handlat om att studera hur allehanda dokument produceras, konsulteras och hänvisas till, och om hur deltagarna interagerar med diverse verktyg för att söka, använda och lagra information av olika slag.

Resultat

Genom analysen av det empiriska materialet framträder fem tydligt urskiljbara, interrelaterade teman som representerar särskilda områden där informationsanvändning

äger rum särskilt intensivt. Dessa benämns här *kunskapsområden*. Samtidigt som de framträder tydligt i det empiriska materialet ska understrykas att de här kunskapsområdena är flytande och sammanflätade i varandra och i det närmaste konstant pågående i biblioteksarbetet.

De fem kunskapsområden där informationsanvändning särskilt gör sig gällande är: 1) *administration av tid och organisation av arbete* vilket handlar om att bibliotekarierna har uppmärksamhet på och tar reda på sådant som har att göra med diverse tilldragelser och evenemang samt planerar och förbereder för olika aktiviteter; 2) *underhåll och hantering av informationsresurser och -tjänster* som rör sig om att lära sig om och kunna hantera informationsresurser och -tjänster; och 3) att *ha uppmärksamhet på människor och det de gör*, vilket huvudsakligen består i att lära sig om och ha kunskap om olika biblioteksanvändarkategorier och potentiella användare. De resterande två kunskapsområdena är nära relaterade men skiljer sig åt med avseende till riktning och fokus: 4) *framträdandehantering* är inåtriktad mot kollegorna och arbetsplatsen och består i att bibliotekarierna sinsemellan närmast oupphörligt diskuterar och förhandlar om bibliotekets roll och funktion. Ett särskilt drag i det här kunskapsområdet utgörs av en viss faiblesse för sådant som uppfattas som nytt och spännande, exempelvis nya arbetsmetoder, ny teknik och informationsresurser som fångar bibliotekariernas uppmärksamhet och professionella intresse, vilket kan ses om ett utslag för att de vill ligga i framkant av vad som betraktas som modernt biblioteksarbete. Det sista kunskapsområdet, 5) *övertygande historieberättade*, är däremot tydligt utåtriktad mot användare och potentiella användare. Det handlar om att övertyga användare om både nyttan av och kvalitén på de informationsresurser och -tjänster som biblioteket erbjuder.

Avslutande diskussion

Analysen av det empiriska materialet ger vid handen, att ett av de viktigaste sätten för bibliotekarierna att hålla sig informerade och uppdaterade om vad som gäller på arbetsplatsen, och på det professionella fält där de är verksamma, är att delta i de många möten som hålls på arbetsplatsen. Aktiviteter som att samtala, lyssna och att "hålla ett öga på" företeelser, träder fram som centrala i det här sammanhanget. Läsning är en annan närmast konstant pågående aktivitet som ofta sker tillsammans med kollegor och inte sällan högt. Att över huvud taget nätverka, tillbringa tid tillsammans med kollegor på det egna biblioteket men också vid andra bibliotek och att i största allmänhet vara uppmärksam på sådant som kommer i ens väg och som kan vara av potentiellt intresse är utbredda sätt att hålla sig informerad och uppdaterad.

Bibliotekarierna har visserligen formaliserade strategier för att utveckla de kunskaper som krävs för att kunna utföra arbetet i biblioteket – exempelvis i form av studiebesök, tidskriftsklubb, jobbskuggning, konferenser och annan kompetensutveckling – men än starkare framträder i det empiriska materialet sådana strategier som handlar om att göra saker tillsammans med kollegor och att "hålla koll på saker". Det sistnämnda kan relateras till det som av Marcia Bates (2002, s. 5) har beskrivits som att ha "a back-of-the-mind alertness for things that interest us".

Det slags informationsanvändning som föreskrivs i enlighet med idén om evidens-baserat biblioteksarbete (exempelvis Dalrymple, 2011) förekommer bland deltagarna, men det är

inte särskilt omfattande. Systematisk konsultation av forskningsresultat genom vetenskapliga publikationer förekommer huvudsakligen i relation till inledningen av nya projekt. Men det som betraktas som användbar information är avgjort mer omfattande än enbart vetenskaplig information. Kvernbekks (1999) begrepp, kunskap som fungerar ("knowledge that works"), kapslar bättre in det slags information som framhålls som värdefull av deltagarna i studien.

Litteraturförteckning

Bates M (2002) Toward an integrated model of information seeking and searching. *New Review of Information Behaviour Research* 3: 1–16.

Case D och Given L (2016) *Looking for Information: A Survey of Research on Information Seeking, Needs and Behavior*. 4. ed. Bingley: Emerald.

Dalrymple PW (2011) Evidence-based practice. I: *Encyclopedia of Library and Information Sciences*. 3rd edn. New York: Taylor and Francis, s. 1790–1796.

Hui A, Schatzki T och Shove E (Red.) *The Nexus of Practices: Connections, Constellations, Practitioners*. London: Routledge.

Kvernbekk T (1999) Knowledge that works in practice. *Scandinavian Journal of Educational Research* 43(2): 111–130.

Lave J och Wenger E (1991) *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lindberg J (2015) *Att bli bibliotekarie: informationssökning och yrkesidentiteter hos B&I-studenter och nyanställda högskolebibliotekarier*. Doktorsavhandling, Högskolan i Borås.

Nicolini D, Gherardi S och Yanow D (2003) Introduction: Toward a practice-based view of knowing and learning in organizations. I: Nicolini D, Gherardi S and Yanow D (Red.) *Knowing in Organizations: A Practice Based Approach*. New York: ME Sharpe, s. 3–31.

Nutley SM, Powell AE and Davies HTO (2013) What counts as good evidence? London: Alliance for Useful Evidence. Tillgänglig via: <http://www.alliance4usefulevidence.org/assets/What-Counts-as-Good-Evidence-WEB.pdf> (13 april 2018).

Orlikowski W (2002) Knowing in practice: Enacting a collective capability in distributed organizing. *Organization Science* 13(3): 249–273.

Pilerot O och Lindberg J (2018) Inside the library: Academic librarians' knowing in practice. *Journal of Librarianship and Information Science*, 50(3): 254–263.

Reynolds S (2000) The anatomy of evidence-based practice: principles and methods. In: Trinder L och Reynolds S (Red.) *Evidence-Based Practice: A Critical Appraisal*. Oxford:

Blackwell Science, s. 17–34.

Tuominen K, Savolainen R och Talja S (2005) Information literacy as a sociotechnical practice. *Library Quarterly* 75(3): 329–345, 376–378.